

Κριτικά Σημειώματα

Πέτρου ΦΑΡΑΝΤΑΚΗ: Εμπράγματοι Μεταφυσικοί. Ινδάλματα και Αυταπάτες ενός Ψυχολογικού Ιδεαλισμού. Κατερίνη, 1998, 94 σελ.

Στο βιβλίο αυτό, ο Συγγραφέας, Διδάκτορας της φιλοσοφίας και Συνεργάτης σε προγράμματα ερευνών του Κέντρου Νεοελληνικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, εστιάζει τη φιλοσοφική του σπουδή στο είδος του νεοελληνικού στοχασμού, το οποίο διατρέχει όψεις της σημερινής διαπολιτισμικής πραγματικότητας. Με καιρίες αναφορές σε έργα Ελλήνων και Ευρωπαίων διανοητών (Β. Κύρκος, Θ. Ζιάκας, Κ. Παπαγιώργης, Κ. Δεσποτόπουλος, Ευ. Μουτσόπουλος, Μ. Foucault, Κ. Axelos, J.-Fr. Lyotard, Th. Kuhn, L. Wittgenstein, κ.ά.) επικυρώνονται ή αμφισβητούνται καθιερωμένες πρακτικές του όντος, που αναφέρονται στον ορθολογισμό, τον εμπειρισμό, την παγκόσμια ηθική τάξη, τη σχέση ανάμεσα στο φιλοσοφείν και το πολιτεύεσθαι κ.λ. Παράλληλα, εξετάζονται οι απαρχές των παρατιθέμενων διαπιστώσεων, είτε αυτές ανιχνεύονται στον χώρο της μείζονος αρχαιοελληνικής διανοήσης, είτε στο ευρύτερο πεδίο του φιλοκαλικού χριστιανισμού. Προς τούτο, ο κ. Π. Φαραντάκης ήταν αδύνατο να αποφύγει τη θεώρηση της φιλοσοφίας ως ενός ολοένα διευρυνόμενου συνόλου, που συνίσταται από υποσύνολα του επιστητού.

Από τον Πρόλογο (σελ. 7-8) πληροφορούμεθα πως τα Κεφάλαια δεν έχουν καμία υποχρεωτική συνέχεια μεταξύ τους, αλλά και πως το ερώτημα το οποίο πραγματεύονται είναι ενιαίο: «κατά πόσον έχει διαρραγεί το κράτος της φιλοσοφικής ψυχολογίας μέχρι τώρα». Παρατηρούμε, επίσης, κάτι που ασφαλώς συνεκτιμάται με τα λοιπά χαρακτηριστικά του βιβλίου, ότι κάθε Κεφάλαιο - μηδέ του Προλόγου και της Εισαγωγής εξαιρουμένων - συνοδεύεται από Πρόσθετη Βιβλιογραφία, η οποία, σε κάθε περίπτωση, εμπλουτίζει τις υποκείμενες παραπομπές των κειμένων, χωρίς αναγκαστικά να ταυτίζεται με το πνεύμα τους. Το οξύ και λιτό γλωσσικό αισθητήριο, βοηθά τον Συγγραφέα να διαλευκάνει επίμαχα ζητήματα θεωρίας της επιστήμης και πολύ περισσότερο να τα καταστήσει προσιτά ακόμα και στον μέσο αναγνώστη. Ως τόσο, τόσο η Εισαγωγή (σελ. 11-19), όσο και ο Πίνακας Ονομάτων (σελ. 91-93) είναι ασφαλή τεκμήρια των διαστάσεων στις οποίες κινούνται οι θεματικές της μελέτης, οι οποίες, ως τίτλοι Κεφαλαίων, έχουν ως εξής: 1. «Η απομάκρυνση από τη νοησιαρχική σοφιστική». 2. «Υπολογισμός και πνευματική εμπειρία». 3. «Ουτοπία και χριστιανική φιλοθεωρία». 4. «Προς μία οικουμενική τάξη;». 5. «Η Σκεπτική μεθοδολογία της θεωρητικής απάθειας». 6. «Ludwig Wittgenstein (1889-1951), Blaise Pascal (1623-1662) και άγιος Μάρκος ο Ασκητής (β' ήμισυ 4ου και αρχές 5ου αιώνα): οι φαινομενικές συγκλίσεις των αφοριστικών τους διατυπώσεων».

Πέραν τούτων, η πραγματεία αυτή έρχεται, με τον τρόπο της, να συμπληρώσει κι άλλες μελέτες του Συγγραφέα, ο οποίος αναδιψώντας επί μακρόν τον χώρο της νεοελληνικής επιστημολογίας, (Νεόφυτος Δούκας, Βενιαμίν Λέσβιος, Πέτρος Βράϊλας-Αρμένης, το Είναι και το Γίνεσθαι στα ελληνικά φιλοσοφικά περιοδικά) εισφέρει καρποφόρα ακόμα και στους όμορους προς τη φιλοσοφία τομείς. Προσδοκία όλων μας παραμένει, άλλωστε, τα περιεχόμενα του ανά χείρας τόμου να αποτελέσουν αφορμή για έτι περαιτέρω ερευνητική επίνοια εκ μέρους του κ. Πέτρου ΦΑΡΑΝΤΑΚΗ.

Καθηγητής Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ